

قانون جدید حمایت از مالکیت صنعتی ابلاغ شد؛ صاحبان اختراعات و طرح‌های صنعتی از چه حقوقی برخوردارند؟

با تصویب قانون حمایت از مالکیت صنعتی در خردادماه ۱۴۰۳، تحولی اساسی در نظام حقوقی مالکیت فکری ایران رقم خورد. این قانون که مشتمل بر ۱۵۰ ماده و ۱۲۸ تبصره است به عنوان یک چارچوب حقوقی مدرن و پیشرفته، به منظور حفظ حقوق مخترعان، صاحبان علائم تجاری و دیگر فعالان حوزه‌های صنعتی تدوین شده است.

به گزارش خبرنگاران گروه جامعه گزارش خبر، با گسترش اقتصاد دانش‌بنیان و افزایش ارزش‌آفرینی مبتنی بر دارایی‌های نامشهود، دعاوی مرتبط با مالکیت صنعتی به یکی از چالش‌برانگیزترین موضوعات حقوقی تبدیل شده است. بر اساس آمارها، حدود ۲۹ درصد از دعاوی مطرح‌شده در حوزه حقوق مالکیت فکری مربوط به حق ثبت اختراع است.

حق امتیاز چیست و چه ویژگی‌هایی دارد؟

حق امتیاز، حق انحصاری است که به موجب آن، صاحب اختراع یا اثر می‌تواند از منافع مالی و معنوی دستاورد خود بهره‌مند شود. این حق دارای ویژگی‌های منحصربه‌فردی است که آن را از سایر حقوق مالی متمایز می‌کند:

انحصاری بودن: صاحب اختراع می‌تواند مانع استفاده غیرمجاز دیگران شود.
قابلیت انتقال: این حق می‌تواند به اشخاص دیگر منتقل شود یا به عنوان وثیقه مورد استفاده قرار گیرد.
مشروط به ثبت: بهره‌مندی از حقوق ناشی از اختراع، منوط به ثبت آن در مرجع ثبت مالکیت صنعتی است.
مدت محدود: حق امتیاز دارای مدت اعتبار مشخصی است که در گواهی‌نامه اختراع تعیین می‌شود.

ثبت اختراع؛ شرط اساسی برای حمایت قانونی

بر اساس ماده ۲ قانون حمایت از مالکیت صنعتی، گواهی‌نامه اختراع سندی است که حقوق انحصاری دارنده آن را تضمین می‌کند. ماده ۳ این قانون نیز تأکید دارد که بهره‌مندی از حقوق ناشی از اختراع، منوط به ثبت آن نزد مرجع ثبت است. بنابراین، ثبت رسمی اختراع یا اثر، نخستین و مهم‌ترین شرط برای طرح دعاوی مطالبه حق امتیاز محسوب می‌شود.

اختراع در قانون به عنوان «نتیجه فکر فرد یا افرادی که برای اولین بار فرآیند یا فرآورده‌ای خاص را ارائه می‌دهد و مشکلی را در یک حرفه، فن، فناوری یا صنعت حل می‌نماید» تعریف شده است.

چه زمانی می‌توان دعاوی مطالبه حق امتیاز را مطرح کرد؟

دعاوی مطالبه حق امتیاز معمولاً در شرایط زیر مطرح می‌شود:

نقض حق انحصاری: هنگامی که طرف مقابل بدون اجازه صاحب اثر از آن بهره‌برداری کرده باشد. بر اساس ماده ۱۷ قانون حمایت از مالکیت صنعتی، هرگونه بهره‌برداری غیرمجاز از اختراع ثبت‌شده، نقض حقوق صاحب آن محسوب می‌شود.

اختلافات قراردادی: در صورتی که قراردادی میان طرفین وجود داشته باشد و یکی از طرفین به تعهدات مالی خود عمل نکرده باشد.

اختلاف در میزان حق امتیاز: هنگامی که اختلافاتی در خصوص میزان حق امتیاز یا نحوه پرداخت آن به وجود آمده باشد.

مراحل رسیدگی به دعاوی مطالبه حق امتیاز

مرحله اول - ثبت دادخواست: خواهان باید دادخواستی شامل اطلاعات کامل، موضوع دعوا و دلایل و مستندات را در مرجع صالح قضایی ثبت کند. مرجع صالح برای رسیدگی به این دعاوی، دادگاه عمومی حقوقی محل اقامت خوانده یا محل وقوع نقض حق است. همچنین، دادسرای ناحیه ۲۶ تهران به طور تخصصی به این دعاوی رسیدگی می‌کند.

مرحله دوم - ابلاغ و دفاع: دادخواست به خوانده ابلاغ می‌شود و وی موظف است ظرف مهلت قانونی به دادگاه پاسخ دهد و دفاعیات خود را ارائه کند.

مرحله سوم - ارجاع به کارشناس رسمی: در بسیاری از دعاوی مرتبط با حق امتیاز، دادگاه به دلیل پیچیدگی‌های فنی و تخصصی موضوع، از کارشناسان رسمی استفاده می‌کند. کارشناس وظیفه دارد اصالت گواهی‌نامه ثبت اختراع، میزان بهره‌برداری غیرمجاز و محاسبه دقیق حق امتیاز یا خسارت وارده را

بررسی کند.

مرحله چهارم - صدور رأی: دادگاه پس از بررسی دلایل و مستندات و گزارش کارشناس، رأی صادر می‌کند که قابل تجدیدنظرخواهی در دادگاه تجدیدنظر استان است.

مرحله پنجم - اجرای رأی: در صورت قطعی شدن رأی به نفع خواهان، وی می‌تواند با مراجعه به واحد اجرای احکام دادگستری، درخواست اجرای رأی را ثبت کند.

ضمانت اجرای قانونی در صورت نقض حق امتیاز

در صورت اثبات نقض حق اختراع، مرتکب به تقاضای هر یک از ذی‌نفعان باید تمام خساراتی را که در نتیجه این نقض وارد شده است، از قبیل منافع ممکن‌الحصول، جبران کند. دادگاه می‌تواند حکم به موارد زیر صادر کند:

الزام به پرداخت حق امتیاز معوقه و خسارات وارده
صدور دستور توقف بهره‌برداری غیرمجاز
جبران خسارات مالی مستقیم و حتی خسارات معنوی
ابطال قراردادهای ناقض حق امتیاز
نکات کلیدی برای صاحبان اختراعات و آثار فکری

۱. ثبت اثر یا اختراع: پیش از هر اقدامی، اثر یا اختراع خود را در مرجع ثبت مالکیت صنعتی به ثبت برسانید. بدون ثبت، حقوق انحصاری ناشی از اختراع قابل مطالبه نخواهد بود.

۲. جمع‌آوری مدارک و مستندات: تمامی اسناد مربوط به ثبت اختراع، قراردادهای پرداخت‌ها و هرگونه شواهد مرتبط با نقض حقوق خود را جمع‌آوری کنید.

۳. مشاوره حقوقی: پیش از طرح دعوا، با یک وکیل متخصص در حوزه مالکیت فکری مشورت کنید. وکیل می‌تواند با استناد به قوانین و مقررات مربوطه، مدارک لازم را تهیه و دعوا را به نحو مؤثری پیگیری کند.

۴. رعایت مهلت‌های قانونی: دعاوی مرتبط با حقوق مالی مشمول مرور زمان هستند و عدم رعایت مهلت مقرر می‌تواند منجر به رد دعوا شود.

۵. درخواست دستور موقت: در صورتی که بهره‌برداری غیرمجاز موجب ورود خسارت فوری و جبران‌ناپذیر شود، می‌توان از دادگاه تقاضای صدور دستور موقت نمود.

۶. استفاده از نظرات کارشناسی: در مواردی که اختلافاتی در خصوص میزان حق امتیاز وجود دارد، از نظرات کارشناسان متخصص بهره‌مند شوید.

توصیه به فعالان اقتصادی و نوآوران

با توجه به تحولات اخیر در نظام حقوقی مالکیت صنعتی ایران، فعالان اقتصادی، شرکت‌های دانش‌بنیان و نوآوران باید توجه ویژه‌ای به ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری خود داشته باشند. ثبت قانونی دارایی‌های فکری، نه تنها از آن‌ها در برابر سوءاستفاده‌های احتمالی حمایت می‌کند، بلکه زمینه‌ساز بهره‌برداری اقتصادی و کسب درآمد از طریق انتقال یا واگذاری حق امتیاز خواهد بود.

همچنین، پیش از انتخاب وکیل، بررسی اعتبار پروانه وکالت و مجوز قانونی فعالیت از مراجع رسمی، اقدامی ضروری و آگاهانه محسوب می‌شود. برای استعلام وضعیت وکلای رسمی، می‌توان با مراجعه به پایگاه اطلاع‌رسانی کانون وکلای دادگستری، نام و نام خانوادگی وکیل مورد نظر را جست‌وجو کرده و اطلاعات مربوط به پروانه وکالت و وضعیت عضویت وی را بررسی نمود.

نتیجه‌گیری نهایی

دعای مطالبه حق امتیاز، یکی از مهم‌ترین ابزارهای قانونی برای حمایت از حقوق مالی و معنوی صاحبان اختراعات و آثار فکری است. با تصویب قانون جدید حمایت از مالکیت صنعتی در سال ۱۴۰۳، چارچوب حقوقی منسجم‌تری برای حمایت از نوآوری و خلاقیت در ایران فراهم شده است. آگاهی از قوانین مرتبط، رعایت تشریفات قانونی و استفاده از مشاوره حقوقی تخصصی، کلید موفقیت در این دعاوی و تضمین حقوق قانونی پدیدآورندگان خواهد بود.